COLOCVIU STRATEGIC

Nr.4
Aprilie 2013

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ŞI SECURITATE

PRINCIPALII FACTORI DE RISC LA ADRESA FORŢELOR DE COALIŢIE ÎN TEATRELE DE OPERAŢII

Sorinel POPESCU

Introducere

Noul profil strategic al României, derivat din calitatea de membru al organismelor europene şi al Alianţei Nord Atlantice, este susţinut de participarea constantă şi consistentă a forţelor noastre armate la misiuni în teatrele de operaţii, în afara teritoriului naţional.

În februarie 2013, s-au împlinit 22 de ani de când militarii români participă la misiuni externe, aducându-şi astfel contribuţia, alături de ţările aliate şi partenere, la efortul comun de menţinere a păcii şi stabilităţii în lume. Pe parcursul întregii participări, Armata României a fost parte integrantă a misiunilor executate de NATO şi UE, ONU şi OSCE în teatrele de operaţii din Irak, Balcanii de Vest şi Afganistan, precum şi în alte zone fierbinţi din Asia, Africa şi chiar Europa. În perioada menţionată peste 35.000 de militari români au fost implicaţi în diferite operaţii şi misiuni în afara teritoriului statului român, acumulând o experienţă deosebit de importantă şi utilă în procesul de transformare a Armatei României, de operaţionalizare şi creştere a interoperabilităţii cu armatele statelor membre NATO şi UE.

România, alături de aliaţii săi europeni şi euro-atlantici este angajată plenar în lupta împotriva terorismului transfrontalier pentru apărarea şi prezervarea drepturilor omului, a valorilor democraţiei, civilizaţiei si culturii societăţii umane. Capacitatea Armatei României de a acţiona în comun cu forţele NATO a fost dovedită prin rezultatele şi aprecierile obţinute de către detaşamentele şi unităţile noastre care au participat la misiuni în diferite teatre de operaţii.

Lărgirea spectrului de riscuri şi ameninţări asimetrice, cu caracter transnaţional şi terorist, diversificarea tipologiei crizelor şi conflictelor generează provocări multiple, care necesită reacţii conjugate şi multidirecţionale, bazate pe mobilitate, oportunitate, diversitate, coerenţă şi complementaritate.

Actualul concept multidimensional de securitate implică utilizarea Forţelor Armate Române, pe lângă operaţiile clasice convenţionale, în misiuni de prevenire şi combatere a terorismului, gestionare a conflictelor, management al crizelor, management al consecinţelor, menţinere a păcii, răspuns la urgenţe civile şi asistenţă umanitară. Această plajă, din ce în ce mai largă de acţiune a Armatei României, a avut ca efect direct confruntarea militarilor români cu o gamă largă de riscuri şi ameninţări pe timpul executării misiunilor în teatrele de operaţii.

În prezent, forţele coaliţiilor multinaţionale şi, implicit, structurile Armatei României se confruntă atât cu riscuri şi ameninţări de natură militară convenţionale, dar şi cu altele neconvenţionale (asimetrice) care se manifestă din ce în ce mai pregnant şi cu efecte distructive foarte mari.

Riscurile şi ameninţările de natură asimetrică din teatrele de operaţii constituie o extensie a celor care se manifestă la nivel regional şi chiar global, cu menţiunea că, într-un teatru de operaţii, acestea se materializează mult mai facil, iar efectele produse sunt cu totul deosebite.

La modul general, principalele riscuri şi ameninţări de natură asimetrică sunt: terorismul internaţional, proliferarea armelor de distrugere în masă, crima organizată şi existenţa conflictelor regionale. Situaţia de securitate din teatrele de operaţii, caracterizată de instabilitate şi impredictibilitate, „oferă condiţii optime” de multiplicare a efectelor produse de riscurile şi ameninţările, mai sus menţionate.

Deşi, în general, riscurile şi ameninţările asimetrice sunt aceleaşi în toate teatrele de operaţii unde Armata României a fost sau este prezentă, modalitatea de manifestare şi efectele produse de acestea sunt complet diferite, ceea ce reclamă o mare flexibilitate în procesul de planificare şi ducere a acţiunilor de luptă şi,

mai cu seamă, măsuri adecvate de asigurare a acţiunilor şi protecţie a forţelor.

În opinia noastră, principala provocare din această perspectivă este asigurarea protecţiei forţelor de coaliţie, concomitent cu contracararea tacticilor, tehnicilor şi procedurilor de acţiune ale grupurilor militante extremiste, din ce în ce mai „originale" şi eficiente.

În context, o activitate deosebit de importantă a forţelor multinaţionale dislocate în teatrele de operaţii o constituie identificarea riscurilor şi ameninţărilor la adresa forţelor coaliţiei şi populaţiei locale plecând de la caracteristicile operaţionale ale teatrului de operaţii, cerinţele misiunii, capabilităţile acţionale şi intenţiile inamicului (insurgenţilor) coroborate cu posibilităţile de materializare a acestora, influenţa terenului şi condiţiilor de vreme, timpul avut la dispoziţie, influenţa celorlalţi actori prezenţi în Zona de Operaţii Întrunite (ZOÎ), poziţia comunităţii internaţionale etc.

Un rol deosebit de important în identificarea riscurilor şi ameninţărilor şi evaluarea impactului acestora asupra acţiunilor forţelor multinaţionale îl are sprijinul cu informaţii. Informaţiile militare reprezintă cel mai important instrument aflat la îndemâna comandanţilor forţelor întrunite multinaţionale în luarea deciziilor optime de prevenire şi limitare a manifestării acestor riscuri şi ameninţări. În acest sens, importanţa activităţii structurilor de informaţii militare se impune de la sine, fiind de o anvergură si complexitate maximă.

Intensificarea rolului informaţiei rezidă şi din faptul că, cu cât natura şi modul de manifestare a ameninţărilor şi riscurilor sunt din ce în ce mai complexe, cu atât eforturile de anticipare întreprinse de structurile de informaţii şi acţiunile de prevenire implementate în timp util au rezultatele aşteptate în împiedicarea sau evitarea acţiunii grupurilor militante extremiste, îmbunătăţind, totodată, capacitatea de răspuns eficient a forţelor naţionale sau aliate.

Informaţiile din zonele de operaţii constituie un factor esenţial pentru planificarea şi executarea acţiunilor forţelor de manevră, precum şi pentru asigurarea acţiunilor şi protecţia forţelor. Structurile de informaţii dislocate în teatrele de operaţii contribuie decisiv la eforturile de coaliţie sau aliate şi constituie un important atu al României ca membru NATO, credibil şi robust.

În opinia noastră există trei tipuri de riscuri şi ameninţări specifice operaţiilor multinaţionale: de natură militară şi teroristă, de ordin social şi factori de risc asociaţi activităţilor transnaţionale. Trebuie să precizăm faptul că, între aceste riscuri există strânse relaţii de interdependenţă şi complementaritate, de aici şi necesitatea analizării împreună a acestora. Pe de altă parte, deşi, în general aceşti factori de risc corespund tuturor teatrelor de operaţii unde Armata României a fost sau este prezentă, modalitatea de manifestare şi efectele produse sunt complet diferite, de aici şi necesitatea evaluării stricte a posibilităţilor de manifestare şi a impactului operaţional asupra forţelor multinaţionale.

1. Riscuri de natură militară şi teroristă

Principalele riscuri de natură militară şi teroristă în teatrele de operaţii sunt[1]:

1. existenţa unei mari cantităţi de armament de infanterie, muniţie şi explozivi asupra grupurilor insurgente şi populaţiei, coroborată cu posibilitatea utilizării acestora împotriva forţelor multinaţionale, uneori chiar sub pretextul diferitelor ocazii legate de ritualuri specifice religiei;
2. organizarea de atacuri şi ambuscade împotriva echipelor de patrulare în punctele obligatorii de trecere;
3. tacticile insurgente (de guerilă), care sunt menite să slăbească puterea de luptă a forţelor aliate şi să câştige sprijinul populaţiei din zona de operaţii. În acţiunile insurgente sunt, în general, utilizate celule mici de luptători care execută acţiuni bazate pe tacticile clasice de infanterie, folosesc informaţiile despre acţiunile forţelor de coaliţie culese, în principal, de la populaţia locală, planifică detaliat acţiunile şi utilizează tehnici simple de manevră, surprindere, infiltrare şi subminare a moralului forţelor aliate. În acest context, trebuie scos în evidenţă faptul că, grupurile extremiste violente au marele avantaj asimetric asupra contrainsurgenţilor în lupta pentru sprijinul popular, deoarece aceştia trăiesc şi se mişcă mult mai liber în mijlocul populaţiei locale, separarea lor de populaţie fiind foarte dificilă. Pentru *„a separa insurgenţii de populaţie, contrainsurgenţii trebuie să-şi focalizeze operaţiile şi eforturile în patru direcţii cheie: securitate, guvernanţă, servicii şi legitimitate*"[2], lucru deosebit de dificil dacă avem în vedere diferenţele de ordin cultural, etnic, perceptiv, limitările financiare şi operaţionale, regulile de angajare şi cadrul juridic existent. Pe de altă parte, forţele insurgente utilizează baze de dispunere şi antrenament care sunt bine securizate şi beneficiază de o *„reţea de avertizare timpurie*" bine pusă la punct, formată din luptători şi din civili simpatizanţi ai acestora.
4. perfecţionarea şi adaptarea continuă a tehnicilor, tacticilor şi procedurilor de acţiune ale insurgenţilor, în funcţie de condiţiile operaţionale existente la un moment dat;
5. acţiunile teroriste executate împotriva militarilor coaliţiei aflaţi în misiuni independente sau în bazele de dislocare a acestora;
6. atentate teroriste sinucigaşe;

Pentru concretizarea acestora, luptătorii forţelor insurgente[3]:

– dispun de o întreagă gamă de armament şi explozivi, în principal: piese de artilerie recuperate prin diferite metode din vechile cazărmi distruse în timpul conflictelor anterioare sau abandonate în urma desfăşurării acestora;

Locotenent-colonelul Sorinel POPESCU este doctorand în domeniul „Ştiinţe militare şi informaţii" în cadrul Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti.

- sunt în măsură să aducă modificări unor categorii de armament pentru creşterea puterii de distrugere, în scopul folosirii şi cu alte categorii de muniţie de calibre mai mari;
- utilizează lansatoare „temporizate" montate pe şasiuri de autovehicule, dotate şi cu dispozitive de autodistrugere;
- dispun de armament uşor de infanterie, pentru atacuri executate, de regulă, de către grupuri numeric reduse (de la una la câteva persoane), vizând în special forţele coaliţiei (militari aflaţi în misiune, convoaie logistice şi umanitare, raioane de dislocare ale subunităţilor izolate şi puncte de comandă ale acestora, aerodromuri), precum şi lideri ai administraţiei locale şi forţe de securitate proprii;
- dispun de puşti semiautomate cu lunetă, la care sunt ataşate amortizoare, folosite asupra ţintelor punctuale, bine protejate, de la distanţe mari, cu posibilităţi de mascare, protecţie fizică şi vizuală a poziţiei trăgătorului;
- utilizează veste explozive ce permit atentatorilor sinucigaşi infiltrarea în zone greu accesibile şi aglomerate, efectul la obiectiv fiind în majoritatea cazurilor foarte mare;
- utilizează în acţiunile diversioniste, de sabotaj şi teroriste o serie diversificată de dispozitive explozive;
- folosesc pe scară largă dispozitivele de declanşare sub diferite forme: mecanisme electronice cu ceas cu temporizare programată, cu posibilităţi de detonare în intervale de timp diferite; mecanisme de detonare prin radio; mecanisme de detonare pe bază de ceas deşteptător sau telefon mobil - cu acţiune la ora programată sau la efectuarea apelului etc.

Insurgenţa şi contrainsurgenţa vor cere, cu siguranţă, *„din ce în ce mai mult şi mai presant, noi forţe, noi mijloace şi noi tipuri de acţiuni, noi spaţii, noi sisteme de angajare. Unele vor duce, inevitabil, la fragmentarea marilor entităţi şi a marilor acţiuni strategice, altele, dimpotrivă, le vor amplifica şi, poate, le vor unifica. Toate vor acţiona, însă, fragmentar, în mozaic şi extrem de diversificat, asupra mediului de securitate*"[4].

Dacă ne referim la Teatrul de operaţii din Afganistan, în condiţiile în care tot mai multe naţiuni contributoare anunţă începerea retragerii unei importante părţi din efective începând cu 2014, apreciem că situaţia de securitate nu va cunoaşte îmbunătăţiri semnificative, Afganistanul rămânând o sursă de instabilitate în Asia Centrală şi o placă turnantă de trafic de droguri pentru statele din jur.

2. Riscuri şi ameninţări de ordin social

Factorii de risc de ordin social îşi au originea, în cea mai mare parte, în caracteristicile populaţiei din zona desfăşurării acţiunilor militare. Dacă ne referim la teatrul de operaţii Afganistan, acest tip de risc rezidă în educaţia precară a populaţiei ceea ce o face foarte uşor manipulabilă de către grupurile insurgente. Pe de altă parte, trebuie avut în vedere şi faptul că majoritatea covârşitoare a acesteia (peste 95%) este de religie islamică, ceea ce îngreunează înţelegerea eforturilor şi obiectivelor forţelor multinaţionale. Acest aspect se datorează adâncirii sentimentului de dezamăgire al unora dintre localnici faţă de evoluţia nefavorabilă a situaţiei interne, generată îndeosebi de persistenţa problemelor de securitate şi economice, care tind să se cronicizeze, ceea ce poate conduce la *„schimbarea percepţiei populaţiei faţă de reuşita procesului de stabilizare şi reconstrucţie a ţării, situaţie care va continua să fie exploatată de forţele insurgente"*[5].

În acelaşi timp, trebuie menţionat şi faptul că amplificarea acestor riscuri se datorează şi unor acţiuni îndoielnice ale forţelor multinaţionale, ceea ce amplifică atitudinea de ostilitate a populaţiei locale.

Consecinţă a acestei stări de fapt, populaţia din zona de operaţii poate manifesta: *„reacţii diferite, uneori necontrolate; fanatism religios; instabilitate emoţională până la agresivitate; instabilitate în ceea ce priveşte loialitatea etc.*"[6].

Alte riscuri de natură socială, conexe celor prezentate mai sus, dar cu efect de multiplicare a efectelor acestora sunt: asistenţa medicală precară, sau chiar lipsa totală a acesteia; lipsa alimentelor şi apei potabile, precum şi a condiţiilor minime de trai; imposibilitatea accesului la educaţie şi a perspectivelor de dezvoltare profesională, poluarea excesivă a mediului etc.

3. Riscurile transnaţionale

Riscurile transnaţionale transced graniţelor statelor din zona de operaţii întrunite şi chiar limitelor acesteia. La modul concret, aceste riscuri sunt generate de grupuri sau organizaţii care promovează separatismul etnic sau extremismul, de disputele interetnice între grupuri sau clanuri care controlează zone geografice vaste, precum şi de rivalităţile religioase şi încălcarea drepturilor omului.

În tipologia acestora se înscriu: terorismul internaţional transnaţional, proliferarea traficului de materiale strategice, inclusiv a celor nucleare, fluxurile mari de refugiaţi şi azilanţi politici, traficul de droguri, acţiunea reţelelor de crimă organizată etc.

Chiar dacă acest tip de riscuri nu influenţează în mod direct ducerea acţiunilor militare, acestea contribuie la crearea cadrului favorabil de acţiune a forţelor de gherilă, finanţează acţiunile acestora şi subminează încrederea populaţiei locale în legitimitatea şi capacitatea forţelor multinaţionale de a gestiona situaţia de securitate din teatrul de operaţii.

---

[1] Col. Petru PAH, *Consideraţii privind principalii factori de risc la adresa forţelor coaliţiei şi a populaţiei locale din teatrele de acţiuni militare*, http://www.rft.forter.ro/2009_2_t/03-to/01.htm, accesat la 14.04.2013.

[2] Gl. lt. prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI, *Insurgenţa şi contrainsurgenţa. implicaţii asupra securităţii umane,* Sesiunea anuală de comunicări ştiinţifice cu participare internaţională Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, 18-19 noiembrie 2010, Bucureşti, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2010, p 38.

[3] Lt. Costel BOCANEALĂ, *Noi riscuri şi ameninţări la adresa forţelor*, http://rft.forter.ro/2009_3_t/03-to/02.htm, accesat la 14.04.2013.

[4] Gl. lt. prof. univ. dr. Teodor FRUNZETI, *Insurgenţa şi contrainsurgenţa. implicaţii asupra securităţii umane,* Sesiunea anuală de comunicări ştiinţifice cu participare internaţională a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate, 18-19 noiembrie 2010, Bucureşti, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2010, p. 40.

[5] Col. Petru PAH, *Consideraţii privind principalii factori de risc la adresa forţelor coaliţiei şi a populaţiei locale din teatrele de acţiuni militare*, http://www.rft.forter.ro/2009_2_t/03-to/01.htm, accesat la 14.04.2013.

[6] *Ibidem*.

CONCLUZII:

- *Acţiunile militare executate în teatrele de operaţii continuă să se desfăşoare în condiţiile manifestării unei game largi de riscuri şi ameninţări, în cea mai mare parte a acestora de natură asimetrică. Principalii factori de risc la adresa forţelor multinaţionale sunt de natură militară şi teroristă, de ordin social şi cele asociate acţiunilor transnaţionale. În condiţiile manifestării acestor categorii de riscuri şi ameninţări, forţele multinaţionale trebuie să ia cele mai adecvate măsuri pentru executarea în condiţii optime a misiunilor primite, concomitent cu asigurarea protecţiei forţelor proprii.*
- *Situaţia de securitate din teatrele de operaţii este deosebit de dificil de gestionat din cauza factorilor de risc la adresa forţelor multinaţionale, dar şi a populaţiei civile din zona de operaţii întrunite. Factorii de risc sunt de natură militară, dar şi non-militară, asimetrică, şi se manifestă complementar şi conjugat, ceea ce creează o stare de insecuritate şi limitează libertatea de mişcare a forţelor de coaliţie.*
- *Diversificarea riscurilor şi ameninţărilor de natură asimetrică din teatrele de operaţii are ca efect direct îmbunătăţirea tehnicilor, tacticilor şi procedurilor de acţiune ale insurgenţilor împotriva forţelor coaliţiilor internaţionale.*
- *În contextul participării la operaţii multinaţionale întrunite, Armata României se confruntă cu noi categorii de riscuri asimetrice. Nivelul ameninţării la adresa militarilor români este dat, în primul rând, de calitatea acestora de parte a unei coaliţii antiteroriste.*
- *Estimarea riscurilor şi ameninţărilor asimetrice specifice actualelor teatre de operaţii depinde în mare măsură de învăţămintele învăţate din incidentele, evenimentele, situaţiile anterioare, din analiza intuitivă şi, nu în ultimul rând, de experienţa personală. În aceste condiţii, structurile Armatei României participante la misiuni multinaţionale în teatrele de operaţii trebuie să-şi perfecţioneze şi adapteze permanent tacticile, tehnicile şi procedurile de acţiune pentru a face faţă cu succes noilor forme concrete de manifestare a riscurilor şi ameninţărilor asimetrice din zonele de operaţii aflate în responsabilitate.*

COLOCVIU STRATEGIC este o publicaţie a Centrului de Studii Strategice de Apărare şi Securitate ce include rezultate ale unor cercetări în domeniu, opinii şi puncte de vedere ale unor specialişti de marcă din ţară, sau doctoranzi, masteranzi, din armată şi societate, implicaţi în cercetarea ştiinţifică din domeniul securităţii.

Publicaţie realizată cu sprijinul Editurii şi Tipografiei Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I"
Redactor: Mirela ATANASIU
Supliment al revistei *IMPACT STRATEGIC*
ISSN: 1842-8096; B: 0162/441/2013

Centrul de Studii Strategice de Apărare şi Securitate
Şos. Panduri, nr. 68-72, Sector 5, Bucureşti
Telefon: 021.319.56.04, Fax 021.319.55.93
e-mail: cssas@unap.ro
http//:cssas.unap.ro